

MIKKO MANKA

**MATKAILUTULO JA -TYÖLLISYYS
HÄMEENLINNASSA VUONNA 2014**

**TUTKIMUS- JA KOULUTUSKESKUS SYNERGOS
TAMPEREEN YLIOPISTON JOHTAMISKORKEAKOULU
2016
ISBN: 978-952-03-0042-5 (PDF)**

Sisällysluettelo

Taulukot	ii
Kuviot	ii
Johdanto	1
Matkailun tulo- ja työllisyys selvitysten tausta	1
Peruskäsitteistö	2
Selvityksen aineisto.....	3
Matkailuvaikutusten laskentamenetelmät.....	6
Matkailun tulovaikutukset	10
Välitön matkailutulo.....	10
Välillinen matkailutulo	10
Matkailun työllisyys- ja palkkatulovaikutukset	12
Välittömät työllisyysvaikutukset.....	12
Välilliset työllisyysvaikutukset	13
Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset	15
Välittömät palkkatulovaikutukset	16
Välilliset palkkatulovaikutukset	16
Palkkatulovaikutukset kokonaisuudessaan.....	17
Matkailun kunnallistaloudelliset vaikutukset	18
Välittömät verotulovaikutukset.....	18
Välilliset verotulovaikutukset	19
Verotulovaikutukset yhteensä	19
Kunnallistaloudellinen nettotulos	20
Matkailun tulo- ja työllisyyskertoimet	21
Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014 ..	23
Selvityksen perusteet.....	23
Keskeiset tulokset	24
Lähteet	27
Liite 1. Selvityksessä käytetty matkailun toimialaluokitus	30
Liite 2. Kuvio matkailun aluetaloudellisten vaikutusten muodostumisesta	31

Taulukot

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden yritysten toimialoittain yhteenlaskettujen vuoden 2014 liikevaihtojen osuudet toimialojen kokonaisliikevaihdoista.....	4
Taulukko 2. Toimialakohtaiset yleistyskertoimet.....	5
Taulukko 3. Välitön matkailutulo toimialoittain Hämeenlinnassa arvonlisäverottomana ja arvonlisäverollisena vuonna 2014.	10
Taulukko 4. Matkailun välilliset tulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	10
Taulukko 5. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	12
Taulukko 6. Välitön matkailutyöllisyys kaiken kaikkiaan ja Hämeenlinnassa kirjoilla olevien osalta.	13
Taulukko 7. Välittömän matkailutyöllisyyden tuottama indusoitu työllisyys toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014.	13
Taulukko 8. Välillinen matkailutyöllisyys toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014.	14
Taulukko 9. Matkailun välillisten vaikutusten laskeminen toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014. Työllisyysvaikutukset on esitetty henkilötyövuosina.....	14
Taulukko 10. Välillisen matkailutyöllisyyden tuottama indusoitu työllisyys toimialoittain vuonna 2014.....	15
Taulukko 11. Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014. Työllisyysvaikutukset henkilötyövuosia.....	15
Taulukko 12. Matkailun tuottamat välittömät palkkatulovaikutukset Hämeenlinnassa toimialoittain vuonna 2014.....	16
Taulukko 13. Matkailun tuottamat välilliset palkkatulovaikutukset toimialoittain vuonna 2014.....	17
Taulukko 14. Matkailun tuottamat palkkatulovaikutukset kokonaisuudessaan Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	17
Taulukko 15. Matkailun aiheuttamat välittömät verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	18
Taulukko 16. Matkailun tuottamat välilliset verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	19
Taulukko 17. Matkailun tuottamat verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	20
Taulukko 18. Hämeenlinnan matkailun kunnallistaloudellinen nettotulos vuonna 2014.....	20
Taulukko 19. Matkailun kokonaistulovaikutukset ja tulokerroin Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	22
Taulukko 20. Matkailun työllisyysvaikutukset ja -kerroin Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	22
Taulukko 21. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.....	24

Kuviot

Kuvio 1. Välitöntä matkailutuloa saavien toimialojen pääpiirteittäiset ostotoimialat.....	11

Johdanto

Tämä Hämeenlinnan matkailun tulo- ja työllisyys selvitys on tehty Linnan Kehitys Oy:n tilaamana ja sen on toteuttanut Tampereen yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergosissa työstä vastasi Mikko Manka. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos kiittää kaikkia selvitykseen osallistuneita yrityksiä ja julkisia organisaatioita, joiden vastaukset ylipäättään mahdollistivat raportin valmistumisen. Lisäksi kiitokset erityisesti Pekka Kauppilalle, jonka kanssa keskustelu vei työtä selvitysmallin kehittämisen kohdalla eteenpäin.

Selvitys pohjautuu hämeenlinnalaisille yrityksille syksyllä 2015 toteutettuun kyselyyn ja selvitys on tehty ns. Koillismaan mallilla. Tietopohjana, johon kyselyn tuloksia on verrattu, toimi Tilastokeskuksen (2016) yritys- ja toimipaikkatilastot Hämeenlinnassa vuodelta 2014.

Matkailun tulo- ja työllisyys selvitysten tausta

Suomessa matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksien tutkimukseen on vaikuttanut merkittävästi ns. Pohjoismainen malli, joka kehitettiin 1970-luvun lopulla ja jota on edelleen kehitetty (MEK 1983; Kauppila 2012; Lopez, Holmberg & Ritalahti 2014). Malli jakaantuu kahteen eri osaan: meno- ja tulomenetelmään. Lyhyesti ilmaistuna menomenetelmässä selvitetään alueella vieraillevien matkailijoiden rahankäyttö ja sen jakaantuminen eri toimialoille. Tulomenetelmässä puolestaan arvioidaan yrityskyselyyn perustuen matkailun osuus yritysten liikevaihdosta toimialoittain sekä tämän matkailumyynnin synnyttämät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Tämän jälkeen otoksella saadut tiedot yleistetään kaikkia matkailijoita ja yrityksiä koskevaksi. (MEK 1983.)

Muitakin tutkimusmenetelmiä on toki käytetty, näistä tärkeimpinä panos-tuotosmalliin (mm. Tahvanainen ym. 2012), matkailun satelliittitilinpitoon (mm. Karppinen & Vähäsantanen 2011) sekä Haaga-Perhon (aiemmin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus ja Matkailun kehitys Oy) MTT-malliin perustuvat tutkimusmenetelmät (esim. Haaga-Perho 2009). Lisätietoa ja pohdintaa matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuksen perinteestä Suomessa löytyy esimerkiksi Kauppilan (2012) raportista.

Tähän selvitykseen tutkimusmenetelmäksi valittiin ns. Koillismaan malli, jota Kauppila (1999, 2007, 2009, 2011, 2012) on kehittänyt Piiralan (1997) Kainuun mallin pohjalta matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantajärjestelmäksi. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos on aiemmin toteuttanut samalla mallilla muun muassa Tampereen seutukunnan matkailun tulo- ja työllisyys selvityksen, jossa malli todettiin toimivaksi (Manka & Wallenius 2014). Mallin mahdollistama, tilastoihin perustuva jatkoseuranta oli jo aiemman toteutuksen lisäksi tärkeä peruste mallin valinnalle. Jatkoseuranta vaatii pohjaksi tulo- ja työllisyyskertoimet, joiden laskemisen vuoksi Hämeenlinnassa tehtiin yrityskysely pohjautuen Juntheikin ja Korhosen (2005) Koillis-Suomen matkailun aluetaloudellisten vaikutusten selvitykseen sekä Mankan ja Walleniuksen (2014) Tampereen seutukunnassa käyttämään kyselyyn. Tulevaisuudessa tämän nyt tehdyn selvityksen avulla voidaan tutkia matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia Hämeenlinnassa ilman työläitä yrityskyselyitä.¹

Matkailutoimialoiksi selvityksessä on laskettu viisi eri toimialarypystä: korjaamo- ja huoltamotoiminta, vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemispalvelut, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut. Toimialojen valinta perustuu Kauppilan (mm. 2012) käyttämään luokitukseen, ja poikkeaa hieman esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön toimialaluokituksesta. Tarkemmat tiedot selvitykseen sisältyvistä toimialoista löytyvät liitteestä 1.

Peruskäsitteistö

Tässä selvityksessä käytettyjä käsitteet noudattelevat matkailun aiemmassa aluetaloudellisessa tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä. Kuten Kauppila (2011) toteaa: ”matkailu tuo aluetalouteen ja sen kiertokulkuun uutta, alueen ulkopuolista rahaa”. Tämä raha tulee aluetalouteen matkailijoiden kulutuksena, kun he käyttävät alueella erilaisia palveluita ja ostavat tuotteita. Vaikutukset ilmenevät matkailutulona (matkailun synnyttämänä liikevaihtona), työpaikkoina sekä näiden työpaikkojen synnyttäminä palkkatulo- ja verotulovaikutuksina.

Välittömät vaikutukset muodostuvat matkailijoiden suorista ostoista alueen yrityksiltä. *Välilliset* puolestaan siitä, kun välitöntä matkailutuloa saaneet yritykset tekevät hankintoja alueen tavaroiden ja palvelujen toimittajayrityksistä. Hankintaketjut jatkuvat periaatteessa hyvinkin pitkälle. *Indusoidut eli johdetut* vaikutukset syntyvät, kun matkailun välittömästi tai välillisesti

¹ Korjaamo- ja huoltamotoiminnan osalta olisi kuitenkin hyvä tehdä seuraavalla kerralla täydentävä aineistonkeruu yrityksiltä, jotta yleistyskertoimia saataisiin pienemmiksi ja virhemahdollisuudet vähäisemmäksi.

työllistämät ihmiset käyttävät osan tuloistaan kulutukseen kohdealueella. Matkailun *kerrannaisvaikutukset* käsittävät välilliset ja indusoidut vaikutukset ja matkailun *kokonaisvaikutukset* sisältävät kaikki eli välittömät, välilliset ja indusoidut vaikutukset (Kauppila 2011). Tarkempi kuvio matkailun aluetaloudellisten vaikutusten muodostumisesta löytyy liitteestä 2.

Selvityksen aineisto

Tämän selvityksen pääaineistona käytettiin Hämeenlinnan yrityksiltä internetkyselyn avulla kerättyä aineistoa sekä Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkatilaston tietoja. Lisäksi täydentävinä tietolähteinä käytettiin Linnan Kehitys Oy:n ja Hämeenlinnan museoiden tietoja julkisen sektorin työpaikoista sekä matkailumarkkinointiin ja -kehittämiseen käytetystä julkisesta rahasta. Julkisen sektorin osalta mukana on siis sekä Hämeenlinnan kaupungin että Hämeenlinnassa toimivan valtion organisaation tiedot.

Internetkyselyn yritysrekisteriaineistot saatiin Linnan Kehityksen osoiterekisteristä. Internetkyselykutsu lähetettiin syyskuussa 2015 yhteensä 665 sähköpostiosoitteeseen. Vastausaikaa jatkettiin kolmeen otteeseen lähettämällä muistutuskutsu vastaamattomille. Lisäksi osaan yrityksistä otettiin vielä yhteyttä puhelimitse. Yrityksiltä tiedusteltiin mm. liikevaihtoa, matkailijaosuuksia, henkilökunnan määrää ja rakennetta, palkkamenoja sekä ostomenojen määrää ja jakautumista eri toimialoille.

Vastauksia saatiin lopulta 67 yritykseltä ja organisaatiolta, joten vastausprosentiksi muodostuu 10. Lisäksi kaksi vastausta jouduttiin poistamaan aineistosta puutteellisina. Vastausprosentin alhaisuutta ei kuitenkaan voi pitää suurena yllätyksenä. Kyselylomake oli kohtuullisen pitkä ja toisaalta liikevaihtotietojen antaminen tutkimuskäyttöön saatetaan kokea liian henkilökohtaisena asiana. Näitä kommentteja tuli muutamalta yrittäjältä ja myös muut esimerkit (esim. Juntheikki & Korhonen 2005, Kauppila 1999; Manka & Wallenius 2014) osoittavat, että tämä on hyvin yleinen ongelma yrityskyselyihin perustuvissa selvityksissä.

Lisäksi erilaisten kyselyiden määrä on internetkyselyiden laatimisen näennäisen helppouden myötä kasvanut, joten internetkyselyihin vastausten saaminen on vaikeutunut. Yhtenä vaihtoehtona voisi jopa olla kyselyiden lähettäminen perinteisellä postikyselyllä, kuten jo Tampereen

seutukunnan kyselyn osalta tuli esille (Manka & Wallenius 2014). Tämän kustannusvaikutukset ovat kuitenkin kohtuullisen kovat. Mahdollisena korvaavana vaihtoehtona voisi olla toimialakohtaiset yritystapaamiset, joita Pekka Kauppila kokeili Oulussa (Kauppila 2016).

Alhaisesta vastausprosentista huolimatta nyt tehdyillä kyselyillä saatua aineistoa voidaan kuitenkin pitää suhteellisen luotettavana kaikkien muiden toimialojen paitsi korjaamo- ja huoltamotoiminnan osalta, jossa vastausmäärä olisi saanut olla suurempi. Hieman yllättävää on kuitenkin vähittäiskaupan sekä etenkin majoitus- ja ravitsemispalveluyritysten heikohko vastausprosentti, koska alat edustavat kuitenkin suurimpia hyödynsaajia. Vähittäiskauppa on lisäksi toimialana niin iso, että pienellä otoksella saatujen tietojen yleistäminen sisältää aina kohtuullisen virhemahdollisuuden.

Otosyritysten määrää ja vastausprosenttia parempi indikaattori selvityksen luotettavuuden arvioimisessa on kuitenkin otosyritysten liikevaihto suhteessa yritysten toimialan liikevaihtoon (ks. esim. Piirala 1997). Suurimpien toimialojen osalta otosyritysten liikevaihtojen yhteenlaskettu summa oli kohtuullisen merkittävä suhteessa kunkin matkailutoimialaksi lasketun toimialan kokonaisliikevaihtoon (Taulukko 1).

Toimialojen kokonaisliikevaihtotiedot oli tarkoitus saada avoimena datana työ- ja elinkeinoministeriön pitämästä Toimiala Online (2015) -palvelusta, johon Tilastokeskus on vienyt yritys- ja toimipaikkatietoja. Vuoden 2014 tiedot oli alun perin tarkoitus saada helmikuussa 2016, mutta kyseisen palvelun rahoituspäätösten viipymisen ja siitä johtuneen päivittämissiivien vuoksi tiedot tilattiin lopulta suoraan räätälöitynä Tilastokeskukselta (2016).

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden yritysten toimialoittain yhteenlaskettujen vuoden 2014 liikevaihtojen osuudet toimialojen kokonaisliikevaihtoista.

Toimiala	%
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	5,6 %
Vähittäiskauppa	19,3 %
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	36,5 %
Liikenne	30,4 %
Virkistys- ja muut palvelut	32,2 %

Kun otosyritysten kyselyssä ilmoittamat tiedot oli laskettu toimialakohtaisesti yhteen, niin nämä tiedot yleistettiin koko toimialaa koskevaksi niin sanotulla yleistyskerroimella. Yleistyskerroin laskettiin jakamalla kunkin toimialan kokonaisliikevaihto otosyritysten toimialoittain yhteenlasketulla liikevaihdolla (MEK 1983, 22). Yleistyskerroimet on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Toimialakohtaiset yleistyskerroimet.

Toimiala	kerroin
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	18,0
Vähittäiskauppa	5,2
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	2,7
Liikenne	3,3
Virkistys- ja muut palvelut	3,1

Vastausten luotettavuuteen liittyy toki myös muita tekijöitä: yritysten vastauksiin liittyy aina tiettyjä epävarmuustekijöitä, koska vastaukset perustuvat arvioihin. Kuten Kauppila (1999) toteaa, niin esimerkiksi suurten yritysten väärät arviot voivat vaikuttaa suuresti koko toimialan matkailutuloon, mikäli niiden osuus toimialan kokonaisliikevaihdosta on merkittävä. Lisäksi osalle yrityksistä ei ole tarkalleen ottaen selvillä, miten heidän liikevaihtonsa jakautuu paikallisten ja matkailijoiden kesken, ja miten matkailija määritellään, vaikka kyselyssä tälle annetaankin määritelmä. Osalla yrityksistä matkailijatieto on todennäköisesti selvillä esimerkiksi erilaiseen korttimaksu- tai kanta-asiakasdataan pohjautuen, mutta tätä dataa ei välttämättä olla kovin halukkaita jakamaan eivätkä nämä tiedot – tai tilastoinnit ylipäätään – aina noudattele kuntarajoja.

Lisäksi matkailua koskeviin kyselyihin vastaavat yleensä ne, jotka saavat matkailusta tuloa tai ylipäätään näkevät sen merkittävänä liiketoiminnalleen (Kauppila 1999). Tämä voi vääristää koko toimialan matkailutuloa. Samoin otoksen keskittyminen tietyille alueille on nähty ongelmaksi, jolloin matkailijaliikevaihto voi muodostua liian isoksi. Kauppila mainitsee tässä yhteydessä Rukan matkailukeskuksen yritykset suhteessa muuhun Kuusamoon. Hämeenlinnankin osalta ongelma on olemassa kaupungin laajuuden ja kuntaliitosten takia, mutta alueella ei kuitenkaan ole yhtä selkeää matkailukeskittymää verrattuna esimerkiksi Kuusamoon. Kaikista näistä virhemahdollisuuksista huolimatta selvitystä voi pitää kohtuullisen luotettavana arviona kaupungin matkailutulosta ja työllisyydestä – ja pohjana tulevaisuudessa tehtäville vertailuille.

Matkailuvaikutusten laskentamenetelmät

Välittömät tulovaikutukset laskettiin kertomalla yritysten kokonaisliikevaihto matkailijaosuudella, minkä jälkeen tiedot yleistettiin toimialakohtaiseksi kertomalla luku yleiskertoimella. Välitön matkailutulo on esitetty sekä arvonlisäverottomana että arvonlisäverollisena arvona. Arvonlisäverollinen arvo on laskettu, jotta mahdolliset tulevaisuudessa tehtävät menomenetelmätutkimukset (matkailijakyselyihin pohjautuvat tiedot) ovat tämän selvityksen kanssa vertailukelpoisia (Kauppila 1999, 141).

Arvonlisäverolliset arvot laskettiin korottamalla toimialakohtaiset arvonlisäverottomat arvot keskimääräisillä arvonlisäveroprosenteilla. Korjaamo- ja huoltamotoiminnan sekä virkistys- ja muiden palveluiden arvonlisäveroprosentti oli 24, vähittäiskaupassa 19 (keskiarvo yleisvähittäiskaupan 14:stä ja muun kaupan 24:sta), majoitus- ja ravitsemispalveluissa 12 (keskiarvo majoitustoiminnan 10:stä ja ravitsemispalveluiden 14:stä), ja liikenteessä 10.

Välilliset tulovaikutukset laskettiin kertomalla otosyritysten Hämeenlinnasta tekemien ostojen määrä matkailijoiden prosenttiosuudella liikevaihdosta (=matkailumyyntiosuuksilla). Näin saadut yritysکوhtaiset matkailijaostot laskettiin yhteen toimialoittain ja yleistettiin yleistyskerroimien avulla koko toimialaa koskevaksi. Välilliset tulovaikutukset ovat arvonlisäverottomia arvoja, mikä kannattaa pitää mielessä laskettaessa yhteen välillisiä ja välittömiä tuloja. Lisäksi on huomattava, että välilliset tulovaikutukset sisältävät vain Hämeenlinnaan kohdistuvat ostot – kaikki yritysten matkailun vuoksi tekemät ostot jakaantuvat huomattavasti laajemmalle alueelle.

Välittömät työllisyysvaikutukset laskettiin tässä selvityksessä Kauppilan (2012) ehdottamalla tavalla, joka mahdollistaa myös helpon tavan verotulovaikutusten arviointiin. Työllisyysvaikutukset saatiin kertomalla Tilastokeskuksen yritysrekisteristä saadut toimialakohtaiset henkilöstömäärät toimialakohtaisilla matkailumyyntiosuuksilla. Perinteisesti työllisyysvaikutukset on laskettu kysymällä yrityksiltä työntekijätiedot, kertomalla nämä tiedot matkailijamyyntiosuuksilla ja yleistämällä saadut luvut yleistyskerroimen avulla (ks. esim. Juntheikki & Korhonen 2005). Tämänkin selvityksen kyselyssä nämä tiedot kysyttiin varmuuden vuoksi, mutta vertailussa todettiin, että Kauppilan malli tarjoaa helpomman toistettavuuden, ja lisäksi jo yllä mainitun mahdollisuuden verotulovaikutusten arviointiin.

Välittömät palkkatulovaikutukset laskettiin myös hyödyntäen Kauppilan (2012, 24) mallia. Tilastokeskuksen palkkarakennetilastoista laskettiin kullekin selvityksen kohteena olleelle päätoimialalle kuukausittainen kokonaisansio. Tämä tehtiin siten, että jokaisen päätoimialan (korjaamo- ja huoltamotoiminta, vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemispalvelut, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut) kohdalla laskettiin toimialaluokitukseen (TOL 2008) tukeutuen toimialakohtainen keskimääräinen kokonaiskuukausiansio (Tilastokeskus 2015a). Keskilukuna käytettiin nyt mediaania, joka kuvaa väestön keskimääräistä palkkatasoa paremmin kuin keskiarvo (Idman 2014). Tämä on muutos esimerkiksi Tampereen seutukunnan selvityksessä (Manka & Wallenius 2014) käytettyyn menetelmään.

Kauppila (2012, 24) huomauttaa, että palkkarakennetietokannan kuukausiansiot ovat valtakunnallisia eivätkä aluetason lukuja. Niinpä lukuja pyrittiin täsmäyttämään vastaamaan Hämeenlinnan kaupungin tilannetta siten, jokaisen toimialan keskiansiolukua käytettiin Hämeenlinnassa työskentelevän henkilöstön määrällä (henkilötyövuosilla) painotettua keskiarvoa alatoimialojen mediaanipalkoista. Esimerkiksi korjaamo- ja huoltamotoiminnassa kokonaisansio saatiin laskemalla henkilöstön määrällä painotettu keskiarvo alatoimialojen 452, 453, 454 ja 473 mediaanipalkoista. Vastaavalla periaatteella laskettiin vähittäiskaupan (toimialat 471, 472, 474, 475, 476, 477 ja 952), majoitus- ja ravitsemistoiminnan (551, 552, 553, 559, 561, 562 ja 563), liikenteen (491, 493, 501, 503, 511, 522, 771, 772 ja 773) sekä virkistys- ja muiden palveluiden (591, 791, 799, 900, 910, 931, 932 ja 960) kokoaikaisten palkansaajien kuukausittaiset kokonaisansiot. Koska Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston antamat luvut olivat vuodelta 2013, joten ne korotettiin vuoden 2014 arvoon Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksillä (Tilastokeskus 2015b).

Välittömät palkkatulovaikutukset saatiin tämän jälkeen laskettua siten, että toimialakohtaiset kuukausittaiset kokonaisansiot kerrottiin 12,5:llä lomarahojen saamiseksi mukaan lukuun. Saatu luku kerrottiin toimialoittaisilla henkilötyövuosilla, jolloin saatiin selville välittömät palkkatulovaikutukset. Välittömien palkkatulojen kerrannaisvaikutuksina syntyneet muut palkat ovat johdettuja eli indusoituja palkkoja, joiden laskemisessa käytettiin palkkatulon kulutuskerrointa, $\frac{1}{1-MPC} - 1 = 0,11 \sim 0,10$, jossa MPC (Marginal Propensity to Consume) eli rajakulutuskerroin on yleistetty arvoksi 0,10 kuvaamaan matkailun aiheuttamaa palkkatulolisäystä,

joka käytetään yksityiskulutuksen alueella. Näin kertoimeksi saatiin siis 0,10. (Juntheikki & Korhonen 2005, 21; MEK 1983).

Välilliset työllisyys- ja palkkatulovaikutukset laskettiin välitöntä matkailutuloa saaneiden otosyritysten ilmoittamista, matkailun vuoksi Hämeenlinnasta tehdyistä ostoista. Yrityksiltä on kuitenkin erittäin vaikeata saada tietoja ostojen tarkasta jakautumisesta eri yrityksiin (ks. esim. Juntheikki & Korhonen 2005), minkä vuoksi välilliset työllisyys- ja palkkatulovaikutukset selvitetiin laskennallisesti (Hätälä & Kauppila 1999).

Välilliset työllisyysvaikutukset laskettiin jakamalla kunkin matkailutoimialan tuottama välillinen matkailutulo työllisyyskertoimella, jona käytettiin Tilastokeskuksen (2016) toimiala-aineistosta saatuja toimialoittaisia liikevaihto/henkilö -tietoja Hämeenlinnassa eli paljonko liikevaihtoa yksi henkilötyövuosi laskennallisesti vaatii. Työllisyyskertoimen pohjatoimialana käytettiin tässä selvityksessä Koillismaan mallia kehittäneen Pekka Kauppilan kanssa ja Tampereen seutukunnan selvityksessä (Manka & Wallenius 2014) pohdittua uutta menetelmää: Jokaisen välitöntä matkailutuloa saaneen toimialan kolmen suurimman ostotoimialan liikevaihto per henkilö -tiedot otettiin toimialakohtaisesti erikseen ja loppujen ostojen liikevaihto per henkilö -lukuna käytettiin kaikkien toimialojen liikevaihto per henkilö -lukua. Näistä luvuista laskettiin tämän jälkeen kullekin toimialalle painotettu keskiarvo, jossa painokertoimina käytettiin kullekin toimialalle kohdistuneiden ostojen määrää.

Tämä menetelmä poikkeaa aiemmista (esim. Juntheikki & Korhonen 2005 tai Manka & Wallenius 2014) laskentatavoista, joissa työllisyyskertoimena on käytetty eniten ostojen kohteena olleen toimialan liikevaihto/henkilö -tietoa. Uudella menetelmällä päästään aiempaa tarkempaan ja vähemmän vääristyneeseen tulokseen, koska liikevaihto/henkilö -tiedot vaihtelevat huomattavasti eri toimialoilla. Aiemmallalla menetelmällä välilliset työllisyysvaikutukset saattoivat muuttua merkittävästi riippuen siitä, mikä on suurin ostotoimiala, vaikka todellisuudessa ostojen määrä toiseksi suurimmalta ostotoimialalta olisi ollut vain hieman pienempi.

Kun välilliset työllisyysvaikutukset oli saatu selville (henkilötyövuosia), laskettiin välilliset palkkatulovaikutukset kertomalla kunkin toimialan välilliset työllisyysvaikutukset toimialan keskimääräisellä vuoden kokonaisansiollla (ks. yllä, kohta välittömät palkkatulovaikutukset).

Kokonaisansion laskemiseen käytettiin toimialakohtaista ostojen määrällä painotettua keskiarvoa mediaaniansioista siten, että kolmen suurimman ostojen kohteena olleen toimialan mediaaniansio erikseen ja loppujen ostojen kohdalla käytettiin kaikkien toimialojen mediaaniansiota. Seuraavan kierroksen palkkatulovaikutukset laskettiin kaavalla $\left(\frac{C}{C-D} - 1\right) \times E$, jossa C on välitön palkkatulovaikutus, D välillinen palkkatulovaikutus ja E on edellisen kierroksen palkkatulovaikutus. Lisäksi välillisen palkkatulovaikutuksen aiheuttamien johdettujen eli indusoitujen palkkatulojen laskemiseksi sovellettiin palkkatulon kulutuskerrointa 0,10. (Jyvälä 1981, 15; Juntheikki & Korhonen 2005).

Toisen ja sitä seuraavien kierrosten välillisten työllisyysvaikutusten laskemiseksi toimialoittaiset seuraavan kierroksen palkkatulot jaettiin keskimääräisellä vuosiansiolla. Välittömän ja välillisen työllistävyyden aiheuttamat *indusoidut työpaikat* saatiin jakamalla indusoidut palkkatulot keskimääräisellä vuosiansiolla. Keskimääräisenä vuosiansiolukuna käytettiin kaikkien toimialojen mediaaniansiota.

Verotulovaikutukset laskettiin, kuten yllä on jo osittain todettu, Kauppilan (2012) kehittämällä mallilla, jossa toimialoittainen välitön palkkatulo kerrotaan kunnan efektiivisen veroasteen prosenttiluvulla, joka Hämeenlinnassa oli vuonna 2014 ennakkotietojen mukaan 15,24 (Kuntaliitto 2016). Efektiivisellä veroasteella tarkoitetaan maksuunpannun kunnallisveron suhdetta ansiotuloihin – efektiivisessä veroasteessa on siis laskettu pois erilaiset vähennykset, jotka tehdään kunnallisverotuksessa, ja joiden johdosta nimellinen kunnallisveroprosentti ei vastaa todellista veroastetta. (Kauppila 2012). Välittömistä verotulovaikutuksista laskettiin tämän jälkeen pois henkilöt, jotka maksavat kunnallisveroa Hämeenlinnan ulkopuolelle perustuen verotulovuotoon, joka laskettiin yrityksiltä kysytyistä työntekijätiedoista ja palkkamenojen kohdistumisesta.

Kunnallistaloudellisia vaikutuksia varten Hämeenlinnan kehitysyrityksille lähetettiin kysely, jossa kysyttiin kaupungin matkailun vuoksi työllistämien ihmisten määrää, palkkakuluja sekä markkinointi- ja kehittämisprojektien kustannuksia. On huomioitava, että vuosi 2014 oli Hämeenlinnan matkailun kehittämisen organisoimisessa murrosvuosi, joten henkilöstömäärä ei vastaa enää nykyistä tilannetta. Lisäksi tarkasteltiin kaupungin alueen museoissa työskentelevien ihmisten määriä, kustannuksia ja tuottoja vielä erillisen museoille suunnatun kyselyn avulla. Museoille tehty kysely oli pääpiirteittäin samanlainen kuin alueen yrityksille lähetetty kysely.

Matkailun tulovaikutukset

Välitön matkailutulo

Hämeenlinnan välitön, arvonlisäveroton matkailutulo oli vuonna 2014 lähes 82 miljoonaa euroa (taulukko 3). Eniten välitöntä matkailutuloa kertyi majoitus- ja ravitsemispalveluiden ja vähittäiskaupan toimialoilta. Virkistys- ja muiden palveluiden, liikenteen sekä korjaamo- ja huoltamotoiminnan saama matkailutulo oli selvästi näitä kolmea päätoimialaa pienempi, joskin silti merkittävä.

Taulukko 3. Välitön matkailutulo toimialoittain Hämeenlinnassa arvonlisäverottomana ja arvonlisäverollisena vuonna 2014.

Toimiala	Matkailutulo (alv:ton, €)	%	Matkailutulo (alv:nen, €)	%
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	2 693 868	3,3	3 340 396	3,5
Vähittäiskauppa	30 600 509	37,4	36 414 606	38,3
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	34 292 676	41,9	38 407 797	40,4
Liikenne	5 089 524	6,2	5 598 477	5,9
Virkistys- ja muut palvelut	9 144 106	11,2	11 338 692	11,9
Yhteensä	81 820 684	100,0	95 099 968	100,0

Kun otetaan huomioon arvonlisäverolliset arvot, matkailutulo nousee koko Hämeenlinnan osalta hieman yli 95 miljoonaan euroon.

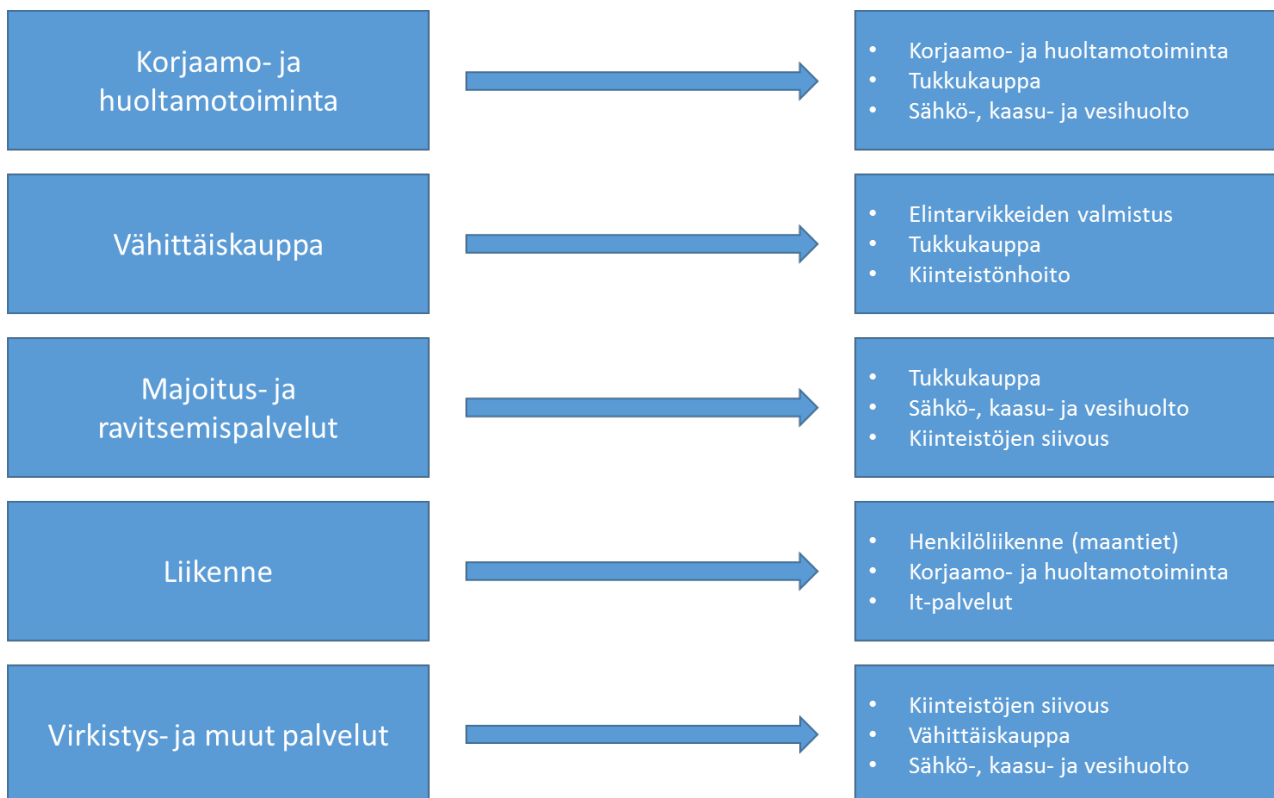
Välillinen matkailutulo

Hämeenlinnassa sijaitsevat yritykset saivat välillistä matkailutuloa yhteensä lähes 12,5 miljoonaa euroa vuonna 2014. Tämä välillinen matkailutulo syntyi matkailusta välitöntä tuloa saaneiden yritysten tehdessä ostoja Hämeenlinnan yrityksiltä (taulukko 4). Eniten välillistä tuloa kertyi majoitus- ja ravitsemispalveluiden ja vähittäiskaupan tekemistä ostoista. Vähiten välillisiä tulovaikutuksia kertyi korjaamo- ja huoltamotoiminnan alalta. Tulovaikutukset on esitetty nimenomaan Hämeenlinnaan kohdistuvina tulovaikutuksina eli muualle Suomeen kohdistuvat ostot on rajattu tästä pois.

Taulukko 4. Matkailun välilliset tulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Matkailutulo alv:ton (€)	%
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	571 037	4,6
Vähittäiskauppa	3 210 013	25,8
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	4 762 073	38,3
Liikenne	2 124 008	17,1
Virkistys- ja muut palvelut	1 764 731	14,2
Yhteensä	12 431 861	100

Hämeenlinnan välitöntä matkailutuloa saavien yritysten ostot hajaantuvat monelle eri toimialalle. Ostosten suuntautumisen laskennan suhteen on huomautettava, että suurempi otoskoko olisi mahdollistanut nykyistä paremman erittelyn ja kuvio on näin ollen karkea yleistys ostojen suuntautumisesta. Tällä on merkitystä lähinnä työllisyysvaikutuksia laskettaessa, koska välillisen työllisyyskertoimen pohjana käytetään ostojen kohdetoimialojen vuosiansioita. Lisäksi pienellä otoskoolla virheiden mahdollisuus kasvaa, kun ostokset yleistetään yleistyskertoimella.

Kuvio 1. Välitöntä matkailutuloa saavien toimialojen pääpiirteittäiset ostotoimialat.

Matkailun työllisyys- ja palkkatulovaikutukset

Välittömät työllisyysvaikutukset

Välitön matkailutyöllisyys oli Hämeenlinnassa 556 henkilötyövuotta vuonna 2014 (taulukko 5). Suurin osa matkailusta välittömästi työllistyneistä työskenteli majoitus- ja ravitsemispalveluiden parissa, mutta varsin merkittävä osa myös vähittäiskaupan sekä virkistys- ja muiden palveluiden toimialoilla. Tässä kohtaa on hyvä todeta Kauppilan (2012) huomautus, että luvut ovat henkilötyövuosia eli kokoaikaisia ympärivuotisia työpaikkoja ja näin ollen työsopimusten (henkilöiden ja työpaikkojen) määrä voi olla huomattavasti suurempi osa-aikaisten ja kausityöntekijöiden takia. Lisäksi näistä luvuista puuttuu julkisen sektorin matkailun vuoksi työllistämät henkilöt. Hämeenlinnassa julkinen sektori työllisti matkailun vuoksi suoraan kaikkiaan noin 23 henkilötyövuotta, kaupungin kehitysyrityksen ja museoiden (kaupungin museot + Kansallismuseon Hämeen linna) työntekijät mukaan luettuna.² Museoiden henkilökunnasta matkailun vuoksi työllistyneiksi katsottiin matkailijoiden kävijäosuutta vastaava määrää henkilötyövuosista.

Taulukko 5. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys Hämeenlinnassa vuonna 2014.

	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	429	3,3	14	2,5
Vähittäiskauppa	1692	6,9	117	21,0
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	668	43,0	287	51,7
Liikenne	319	14,7	47	8,4
Virkistys- ja muut palvelut	389	23,4	91	16,4
Yhteensä	3497		556	100,0

Hämeenlinnassa matkailun vuoksi työllistyneistä kaikki eivät kuitenkaan ole kirjoilla Hämeenlinnassa (Taulukko 6), vaan verotulovuotoa tapahtuu jonkun verran kaupungin ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan noin 74 prosenttia työvoimasta on kuitenkin kirjoilla Hämeenlinnassa. Laskennallisesti siis Hämeenlinnan kaupungin välitön matkailutyöllisyys on 413 henkilötyövuotta.

² On huomattava, että vuonna 2014 Hämeenlinnan kaupungin matkailun kehittäminen organisoitiin uudestaan ja näin ollen henkilötyövuosien laskenta vuonna 2014 poikkeaa huomattavasti esim. vuodesta 2015.

Taulukko 6. Välitön matkailutyöllisyys kaiken kaikkiaan ja Hämeenlinnassa kirjoilla olevien osalta.

	Välitön matk.työll. (htv.)	Josta Hämeenlinnassa (htv.)
Korjaamo- ja huoltamotointa	14	14
Vähittäiskauppa	117	78
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	287	224
Liikenne	47	28
Virkistys- ja muut palvelut	91	68
Yhteensä	556	413

Välittömästä matkailutyöllisyydestä syntyy myös indusoituja (johdettuja) työpaikkoja, kun suoraan matkailun vuoksi työllistyneet käyttävät osan tuloistaan kulutukseen kohdealueella (Kauppila 1999, 145; Juntheikki & Korhonen 2005, 37). Hämeenlinnassa näitä indusoituja henkilötyövuosia syntyi yksityisen sektorin osalta kaikkiaan 46 (Taulukko 7). Lisäksi julkisen sektorin matkailutyöllisyys loi kaksi indusoitua henkilötyövuotta. Vaikka kaikki välittömästi matkailusta työllistyneet henkilöt eivät olisikaan kirjoilla Hämeenlinnassa, kohdistuu kulutus pitkälti työskentelyalueelle (Kauppila 1999, 145).

Taulukko 7. Välittömän matkailutyöllisyyden tuottama indusoitu työllisyys toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Työllisyys (htv)	%
Korjaamo- ja huoltamotointa	1	2,8
Vähittäiskauppa	9	20,6
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	23	50,0
Liikenne	5	10,1
Virkistys- ja muut palvelut	8	16,5
Yhteensä	46	100

Välilliset työllisyysvaikutukset

Välittömien työllisyysvaikutusten lisäksi matkailu aiheuttaa myös välillisiä työllisyysvaikutuksia, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset tekevät ostoja muista sijaintikunnan yrityksistä. Välillinen työllisyysvaikutus oli Hämeenlinnassa kaikkiaan 51 henkilötyövuotta vuonna 2014 (taulukko 8).³ Välillisten työpaikkojen määrään vaikuttaa paljon se, minne alueen matkailusta hyötyvien yritysten ostot kohdistuvat ja paljonko näillä aloilla vaaditaan liikevaihtoa

³ Taulukossa on mukana paitsi matkailutoimialojen suorat ostot, niin myös II ja sitä seuraavien kierrosten ostojen aiheuttama välillinen matkailutyöllisyys.

per henkilö (ns. työllisyyskerroin). Aiemmin mallissa työllisyyskertoimenä käytettiin suurimman ostotoimialan liikevaihto per henkilö -lukua, mutta tässä selvityksessä mallia on kehitetty edelleen ja nyt lukuna käytetään kolmen suurimman ostotoimialan – ja loppujen ostojen osalta kaikkien toimialojen – ostojen määrällä painotettua keskiarvoa liikevaihto per henkilö -luvusta.

Taulukko 8. Välillinen matkailutyöllisyys toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Työllisyys (htv)	%
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	2	3,8
Vähittäiskauppa	16	30,9
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	11	21,4
Liikenne	16	31,6
Virkistys- ja muut palvelut	6	12,3
Yhteensä	51	100

Suurin osa välillisistä työpaikoista syntyi vähittäiskaupasta, liikenteen sekä majoitus- ja ravitsemispalveluiden ostojen tuottamasta välillisestä työllisyydestä. Alla olevaan taulukkoon (9) on koottu välillisten työllisyysvaikutusten laskemisessa käytetyt luvut.

Taulukko 9. Matkailun välillisten vaikutusten laskeminen toimialoittain Hämeenlinnassa vuonna 2014. Työllisyysvaikutukset on esitetty henkilötyövuosina.

	Korjaamo- ja huoltamotoiminta	Vähittäiskauppa	Majoitus- ja ravitsemispalvelut	Liikenne	Virkistys- ja muut palvelut
Välillinen matkailutulo	571 037	3 210 013	4 762 073	2 124 008	1 764 731
Työllisyyskerroin	335599	238523	460275	176111	303746
Välillinen työllisyysvaikutus (htv)	1,7	13,5	10,3	12,1	5,8
Ostotoimialan vuosipalkka/henkilö	36 822	37 184	40 099	35 912	35 058
Välillinen palkkatulo	62 655	500 420	414 868	433 125	203 682
Seuraavan kierroksen palkkatulo	9 356	84 032	21 363	147 777	16 002
II ja sitä seuraavien kierrosten työllisyysvaikutus (htv)	0,3	2,3	0,6	4,0	0,4
Välillinen palkkatulovaikutus yhteensä	72 011	584 453	436 230	580 902	219 683
Indusoitu palkkatulovaikutus	7 201	58 445	43 623	58 090	21 968

Välillisestä matkailutyöllisyydestä aiheutuu myös indusoituja työllisyysvaikutuksia, kun välillisesti matkailun vuoksi työllistyneet ihmiset käyttävät osan tuloistaan kulutukseen kunnan alueella. Nämä työllisyysvaikutukset on esitetty taulukossa 10. Kaikkiaan välillisistä työllisyysvaikutuksista aiheutuneita indusoituja henkilötyövuosia oli siis viisi.

Taulukko 10. Välillisen matkailutyöllisyyden tuottama indusoitu työllisyys toimialoittain vuonna 2014.

Toimiala	Työllisyys (htv)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	0,2
Vähittäiskauppa	1,6
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	1,2
Liikenne	1,6
Virkistys- ja muut palvelut	0,6
Yhteensä	5

Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset

Matkailun Hämeenlinnassa aikaansaama kokonaistyöllisyysvaikutus vuonna 2014 oli yhteensä 683 henkilötyövuotta, kun mukaan lasketaan kaikki yritysten ja kuntien työllistämät henkilöt (taulukko 11).

Taulukko 11. Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014. Työllisyysvaikutukset henkilötyövuosia.

Toimiala	Välittömät työllisyysvaikutukset	Välilliset työllisyysvaikutukset	Indusoidut työllisyysvaikutukset	Työllisyysvaikutukset yhteensä
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	14	2	2	18
Vähittäiskauppa	117	16	11	143
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	287	11	24	322
Liikenne	47	16	6	69
Virkistys- ja muut palvelut	91	6	8	106
<i>Yksityinen sektori, hämeenlinnalaiset yht.</i>	<i>413</i>	<i>51</i>	<i>51</i>	<i>515</i>
<i>Yksityinen sektori, ulkopaikkakuntalaiset yht.</i>	<i>143</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>143</i>
Yksityinen sektori yhteensä	556	51	51	658
<i>Julkinen sektori, hämeenlinnalaiset yht.</i>	<i>16</i>	<i>-</i>	<i>2</i>	<i>18</i>
<i>Julkinen sektori, ulkopaikkakuntalaiset yht.</i>	<i>7</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>7</i>
Julkinen sektori yht.	23	-	2	25
Hämeenlinnalaiset yhteensä	429	51	53	533
Ulkopaikkakuntalaiset yhteensä	150	-	-	150
Kaikki yhteensä	579	51	53	683

Selvästi eniten työllisyysvaikutuksia oli majoitus- ja ravitsemispalveluilla, vähittäiskaupalla sekä virkistys- ja muilla palveluilla. Näiden yhteenlaskettu työllistävyysvaikutus Hämeenlinnan kaikista – myös julkisen sektorin – matkailun tuottamista työpaikoista on lähes 85 prosenttia.⁴

Välittömät palkkatulovaikutukset

Taulukossa 12 on esitetty matkailun Hämeenlinnalle tuottamat välittömät palkkatulovaikutukset. Palkkatulovaikutuksissa on huomioitu sekä välittömät että niiden aikaansaamat indusoidut eli johdetut palkkatulovaikutukset. Kaiken kaikkiaan matkailun tuottamat välittömät ja indusoidut palkkatulovaikutukset yksityisellä sektorilla Hämeenlinnassa olivat noin 18,6 miljoonaa euroa. Eniten palkkatuloa kertyi majoitus- ja ravitsemispalveluissa, vähittäiskaupassa sekä virkistys- ja muissa palveluissa. Julkisen sektorin matkailun tuottamat palkkatulovaikutukset olivat yhteensä noin 850 000 euroa. Näin ollen kokonaisuudessaan palkkatulovaikutukset olivat lähes 19,5 miljoonaa euroa. Osa palkkatulovaikutuksista ei suoraan hyödytä Hämeenlinnan kaupunkia, koska näistä tuloista tapahtuu esimerkiksi verotuloja ajatellen jonkun verran vuo-toja kaupungin ulkopuolelle, kun osa työntekijöistä on kirjoilla muualla kuin Hämeenlinnassa.

Taulukko 12. Matkailun tuottamat välittömät palkkatulovaikutukset Hämeenlinnassa toimialoittain vuonna 2014.

Toimiala	Välitön palkkatulovaikutus (€)	Indusoitu palkkatulovaikutus (€)	Palkkatulovaikutukset yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	482 227	48 223	530 449
Vähittäiskauppa	3 480 467	348 047	3 828 513
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	8 471 731	847 173	9 318 904
Liikenne	1 702 591	170 259	1 872 850
Virkistys- ja muut palvelut	2 796 262	279 626	3 075 889
Yksityinen sektori yhteensä	16 933 278	1 693 328	18 626 605
Kunnat	770 689	77 069	847 758
Palkkatulovaikutukset yhteensä	17 703 966	1 770 397	19 474 363

Välilliset palkkatulovaikutukset

Välittömien palkkatulovaikutuksien lisäksi matkailu toi Hämeenlinnan kaupungille noin 2,1 miljoonan euron välilliset palkkatulovaikutukset vuonna 2014 (taulukko 13).

⁴ Evon luontokeskuksen työllisyysvaikutus puuttuu tästä taulukosta.

Taulukko 13. Matkailun tuottamat välilliset palkkatulovaikutukset toimialoittain vuonna 2014.

Toimiala	Välillinen palkkatulovaikutus (€)	Indusoitu palkkatulovaikutus (€)	Palkkatulovaikutukset yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	72 011	7 201	79 212
Vähittäiskauppa	584 453	58 445	642 898
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	436 230	43 623	479 853
Liikenne	580 902	58 090	638 992
Virkistys- ja muut palvelut	219 683	21 968	241 652
Yksityinen sektori yhteensä	1 893 279	189 328	2 082 607

Suurimmat välilliset palkkatulovaikutukset kertyivät vähittäiskaupan, liikenteen sekä majoitus- ja ravitsemispalveluiden matkailuostojen ansiosta.

Palkkatulovaikutukset kokonaisuudessaan

Matkailun aiheuttamat kokonaispalkkatulot Hämeenlinnassa olivat yhteensä noin 21,6 miljonna euroa (taulukko 14). Summaan sisältyvät yksityisen ja julkisen sektorin välittömät, välilliset ja indusoidut palkkatulovaikutukset. Eri toimialoista suurimmat palkkatulovaikutukset tulivat majoitus- ja ravitsemispalvelujen ja vähittäiskaupan toimialoilta. Näiden yhteenlaskettu palkkatulovaikutus kattaa noin kaksi kolmasosaa kaikista palkkatulovaikutuksista.

Taulukko 14. Matkailun tuottamat palkkatulovaikutukset kokonaisuudessaan Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Välittömät palkkatulovaikutukset (€)	Välillinen palkkatulovaikutus (€)	Indusoitu palkkatulovaikutus (€)	Palkkatulovaikutukset yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	482 227	72 011	55 424	609 662
Vähittäiskauppa	3 480 467	584 453	406 492	4 471 412
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	8 471 731	436 230	890 796	9 798 757
Liikenne	1 702 591	580 902	228 349	2 511 842
Virkistys- ja muut palvelut	2 796 262	219 683	301 595	3 317 540
Yksityinen sektori yhteensä	16 933 278	1 893 279	1 882 656	20 709 213
Julkinen sektori	770 689	-	77 069	847 758
Yhteensä	17 703 966	1 893 279	1 959 725	21 556 970

Matkailun kunnallistaloudelliset vaikutukset

Välittömät verotulovaikutukset

Verotulovaikutuksina käsitellään tässä yhteydessä kunnallisverotuloja. Kuten jo aiemmin on mainittu, niin verotulovaikutusten laskemisessa on hyödynnetty Kauppilan (2012) kehittelemää mallia, jossa käytetään efektiivistä veroastetta nimellisen kunnallisveroprosentin sijaan – tällöin saadaan paremmin arvioitua todellinen verotulo. Hämeenlinnan kaupungin osalta laskennallinen efektiivinen veroaste vuonna 2014 oli 15,24 (Kuntaliitto 2016).

Välittömät verotulovaikutukset Hämeenlinnan kaupungille olivat lähes 2,3 miljoonaa euroa vuonna 2014 (taulukko 15). Mikäli kaikki matkailun ansiosta työllistyneet henkilöt olisivat kirjoilla Hämeenlinnan kaupungissa, verotulot olisivat noin 3,0 miljoonaa euroa (indusoidut verotulot laskettuna täysimääräisesti kuten alla). Verotulovuoto muihin kuntiin välittömissä verotuloissa on noin 26 prosenttia kaikista verotuloista.

Taulukko 15. Matkailun aiheuttamat välittömät verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Välitön verotulovaikutus (kaikki,€)	Välitön verotulovaikutus (Hml-asukkaat €)	Indusoitu verotulovaikutus (€)	Verotulovaikutukset Hämeenlinnalle yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	73 491	70 522	7 349	77 871
Vähittäiskauppa	530 423	357 149	53 042	410 192
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	1 291 092	1 009 062	129 109	1 138 171
Liikenne	259 475	157 655	25 947	183 602
Virkistys- ja muut palvelut	426 150	316 051	42 615	358 666
Yksityinen sektori yhteensä	2 580 632	1 910 439	258 063	2 168 502
Julkinen sektori	117 453	83 252	11 745	94 997
Yhteensä	2 698 084	1 993 690	269 808	2 263 499

Välilliset verotulovaikutukset

Matkailu tuotti välittömien verotulovaikutusten lisäksi myös välillisiä verotulovaikutuksia noin 320 000 euron verran. Nämä vaikutukset on eritelty taulukossa 16. Taulukossa ei ole kuitenkaan huomioitu verotulovuotoja, joita tapahtuu todennäköisesti jonkin verran: välillistä matkailutuloa saavien yritysten henkilöstöstä osa on todennäköisesti kirjoilla Hämeenlinnan ulkopuolella aivan kuten välitöntä matkailutuloa saavissa yrityksissäkin. Tutkimusmenetelmällä ei ole kuitenkaan mahdollista sanoa, kuinka suuri osa näistä välillisesti työllistyneissä on kirjoilla Hämeenlinnassa. Siksi tässä ilmoitettu välillinen verotulovaikutus on laskennallinen. Jos välillisissä verotulovaikutuksissa verotulovuoto olisi samaa luokkaa kuin välittömissä, niin välilliset verotulovaikutukset kaupungille olisivat yhteensä noin 80 000 euroa pienemmät.

Taulukko 16. Matkailun tuottamat välilliset verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Välillinen verotulovaikutus (kaikki,€)	Indusoitu verotulovaikutus (€)	Verotulovaikutukset yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	10 974	1 097	12 072
Vähittäiskauppa	89 071	8 907	97 978
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	66 481	6 648	73 130
Liikenne	88 529	8 853	97 382
Virkistys- ja muut palvelut	33 480	3 348	36 828
Yhteensä	288 536	28 854	317 389

Suurimmat välilliset verotulot aiheutuvat vähittäiskaupan, majoitus- ja ravitsemispalvelujen sekä liikenteen tekemien ostojen työllistävävydestä ja työllisyyden palkkatuloista.

Verotulovaikutukset yhteensä

Taulukossa 17 on esitetty matkailun Hämeenlinnalle tuottamat henkilöverotulovaikutukset kokonaisuudessaan. Tässä taulukossa välittömistä verotuloista on poistettu muualla kirjolla olevat henkilöt, mutta välillisiin ja johdettuihin verotulovaikutuksiin sisältyvät myös ulkopaikkakuntalaiset. Kaikkiaan Hämeenlinnan matkailun ansiosta saama verotulo oli vuonna 2014 hie- man lähes 2,6 miljoonaa euroa.

Taulukko 17. Matkailun tuottamat verotulovaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.

Toimiala	Välitön verotulovaikutus (€)	Välillinen verotulovaikutus (€)	Indusoitu verotulovaikutus (€)	Verotulovaikutukset Hämeenlinnalle yhteensä (€)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	70 522	10 974	8 447	89 943
Vähittäiskauppa	357 149	89 071	61 949	508 169
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	1 009 062	66 481	135 757	1 211 300
Liikenne	157 655	88 529	34 800	280 985
Virkistys- ja muut palvelut	316 051	33 480	45 963	395 493
Yksityinen sektori yhteensä	1 910 439	288 536	286 917	2 485 891
Julkinen sektori	83 252	-	11 745	94 997
Yhteensä	1 993 690	288 536	298 662	2 580 888

Kunnallistaloudellinen nettotulos

Kunnallistaloudellisessa nettotuloksessa on huomioitu Hämeenlinnan kohdistuvat, matkailun tuottamat henkilöverotulot sekä yrityksiltä että Hämeenlinnan kaupungin matkailun vuoksi palkkaamilta henkilöiltä, kunnan matkailuprojekteista saamat tulot sekä Hämeenlinnan matkailumenot. Matkailumenot koostuivat lähinnä kaupungin matkailutehtäviin palkattujen henkilöiden palkoista⁵, matkailu- ja seutumarkkinoinnin kuluista sekä erilaisista matkailun kehittämisprojektien kuluista. Lomamökeistä saatuja kiinteistöveroja ei otettu tässä huomioon kuten ei myöskään matkailuyrityksien maksamia yhteisöveroja, jotka ovat kunnallistaloudellisesta näkökulmasta merkittäviä tulonlähteitä.

Taulukko 18. Hämeenlinnan matkailun kunnallistaloudellinen nettotulos vuonna 2014.

Tulot	€
Verotulot (yritykset)	2 485 891
Verotulot (kunta)	94 997
Kehittämiprojektit	550
<i>Tulot yhteensä</i>	2 581 438
Menot	€
Kehittämiprojektit ja matkailumarkkinointi	208 000
Palkkamenot	614 600
<i>Menot yhteensä</i>	822 600
Kunnallistaloudellinen nettotulos	1 758 838

⁵ Esim. museoiden osalta palkkausmenoista on laskettu mukaan vain matkailijaosuudella kerrotut palkkamenot. Valtion ylläpitämä kohde (Hämeen linna) on poistettu luvuista tässä yhteydessä.

Taulukosta 18 käy selväksi, että matkailun kunnallistaloudellinen nettotulos on Hämeenlinnassa selkeästi positiivinen, matkailuun käytettyjen menojen jälkeen kaupunki hyötyi matkailusta verotuloina noin 1,8 miljoonaa euroa vuonna 2014. On myös huomioitava, että esimerkiksi kaupungin omistamista museoista kertyi myös tuottoja, mutta niitä ei ole laskettu mukaan tähän lukuun.

Matkailun tulo- ja työllisyyskertoimet

Matkailun tulo- ja työllisyyskertoimien tekeminen on kohtuullisen työlästä, joten tämä selvitys laadittiin tietoisesti siten, että jatkossa tietojen päivittäminen ja seuranta käy kohtuullisen helppona pelkkien Tilastokeskuksen toimialatietojen pohjalta – tällaista mallia on hyödynnetty esimerkiksi Koillis-Suomessa (ks. esim. Kauppila 2012; Juntheikki & Korhonen 2005). Päivityksen mahdollistamiseksi tähän lopuksi on vielä laskettu ns. matkailun tulo- ja työllisyyskertoimet. Tulokertoimella voidaan laskea välittömästä matkailutulosta matkailun kokonaistulovaikutukset ja työllisyyskertoimella välittömästä työllisyydestä kokonaistyöllisyysvaikutukset (Kauppila 1999, 118–123).

Kerroin lasketaan kaavasta $\frac{p+s}{p}$, jossa on primaarinen tulo ja s on sekundaarinen tulo (Kauppila 1999, 118–119; Juntheikki & Korhonen 2005, 55). Primaarisella tulolla tarkoitetaan välitöntä matkailutuloa, sekundaarisella välillisiä ja johdettuja tulovaikutuksia. Sekundaarisiin tulovaikutuksiin kuuluvat matkailumyynnin aiheuttamat ostot kohdealueella, kaikki muut tulovaikutukset ja kunnallistaloudellinen nettotulos (Vuoristo ja Arajärvi 1997, 174–175, Kauppilan 1999, 118–119 mukaan).

Taulukossa 19 on esitetty matkailun tulokerroin, joka on Hämeenlinnassa 1,44. Kauppila (1999, 151) esittää matkailun alueellisen tulokertoimen vaihtelevan 1,2–1,5 välillä. Suurehkoissa keskushierarkialtaan merkittävässä kunnissa, joissa tuotanto- ja palvelurakenne on monipuolinen, tulokerroin on ollut 1,4–1,5 välillä. Hämeenlinnan tulos on tuolla kyseisellä välillä, mutta otoskoon pienuuden vuoksi tulokerrointa voisi olla hyvä tarkastaa esimerkiksi viiden vuoden päästä. Tulokerroin sisältää myös julkisen sektorin vaikutuksen.

Taulukko 19. Matkailun kokonaistulovaikutukset ja tulokerroin Hämeenlinnassa vuonna 2014.

	Välitön matkailutulo (€)	Kerrannais- vaikutukset (€)	Matkailun kokonaistulo (€)	Tulokerroin
Hämeenlinna	81 820 684	35 747 669	117 568 353	1,44

Matkailun työllisyyskerroin (taulukko 20) sisältää vain elinkeinoelämään kohdistuvan työllisyysvaikutuksen eli jatkossa kokonaistyöllisyys saadaan kertomalla Tilastokeskuksen toimialarekistereistä laskettu välitön työllisyys kertoimella 1,18. Julkisen puolen matkailutyöllisyys ei ole kertoimessa mukana, koska sen välitöntä matkailutyöllisyyttä ei pystytä päättelemään Tilastokeskuksen aineistoista. Julkisen sektorin matkailutyöllisyys on myös kovin pieni verrattuna yksityisen sektorin matkailun ansiosta työllistämiin henkilötyövuosiin.

Taulukko 20. Matkailun työllisyysvaikutukset ja -kerroin Hämeenlinnassa vuonna 2014.

	Välitön matkailutyöllisyys (htv)	Välillinen ja indusoitu matkailutyöllisyys (htv)	Matkailun kokonaistyöllisyys (htv)	Työllisyyskerroin
Hämeenlinna	556	100	656	1,18

Taulukossa oleva työllisyyskerroin on laskettu siten, että se ottaa huomioon kaiken välillisen ja indusoidun matkailutyöllisyyden, ja eroaa täten esim. Vuoriston ja Arajärven (1990) alkuperäisestä työllisyyskertoimen laskukaavasta perustuen Kauppilan (1999, 142) ehdotukseen. Tällä työllisyyskertoimella voidaan jatkossa laskea välittömästä matkailutyöllisyydestä kokonaistyöllisyysvaikutukset. On huomioitava, että tällöin mukaan tulevat myös Hämeenlinnassa työssä, mutta muualla kirjoilla olevat henkilöt. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, koska työpaikkavuoto voidaan laskea tämän selvityksen muiden tietojen perusteella saadusta luvusta pois.

Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014

Selvityksen perusteet

Tässä selvityksessä on käyty läpi matkailun Hämeenlinnalle tuottamat taloudelliset ja työllistävät vaikutukset vuonna 2014. Menetelmänä käytettiin ns. Koillismaan mallia, joka pohjautuu yrityskyselyyn ja Tilastokeskuksen tilastomateriaaleihin. Pekka Kauppila on kehittänyt mallia edelleen (ks. esim. Kauppila 2012), ja esimerkiksi verotulovaikutusten ja välittömien työllisyysvaikutusten laskenta perustuu Kauppilan ehdottamiin, tarkistettuihin menetelmiin.

Yrityskyselyyn saatiin kaikkiaan 67 vastausta, ja kyselyn vastausprosentti oli näin ollen vain 10. Etenkin korjaamo- ja huoltamotoiminnan ja toisaalta myös vähittäiskaupan toimialojen osalta otosyritysten osuudet toimialojen kokonaisliikevaihdosta jäivät kohtuullisen pieniksi ja näin ollen yleistyskertoimet nousivat melko suuriksi. Muiden toimialojen kohdalla päästiin kohtuullisiin osuuksiin toimialojen kokonaisliikevaihdossa, ja selvityksen tuloksien voidaan olettaa heijastelevan todellisuutta melko luotettavasti. Seuraavaa tulo- ja työllisyyselvitystä tehdessä juuri näiden kahden 'ongelmatoimialan' osalta voi tehdä uuden yrityskyselyn, jossa etenkin matkailumyyntiosuuksia ja ostoja tarkennetaan. Toisaalta matkailun kehittymistä kuvaavaa vertailutietoa tähän selvitykseen nähden saadaan hyvin ilman uutta kyselyäkin.

Vastausten luotettavuuteen liittyy aina myös ongelma, että yritykset voivat vastata kysymyksiin hieman epätarkasti: esimerkiksi matkailijoiden ja paikallisten osuuksien arvioiminen on kohtuullisen hankalaa. Lisäksi on huomioitava, että etenkin liikevaihdoltaan isojen yritysten antamat hiemankin väärät arviot – kuten myös suurten yritysten puute kyselyvastauksissa – voivat heilauttaa tuloksia paljon, kun tulokset yleistetään koko toimialaa koskeväksi. Tämä koskee sekä matkailijoiden osuutta liikevaihdosta että ostojen kohdentumista. Näistä ensimmäinen vaikuttaa etenkin koko selvityksen lukuihin ja jälkimmäinen matkailun välillisiin vaikutuksiin. On kuitenkin todettava, että esimerkiksi Etelä-Karjalassa tehdyssä tutkimuksessa venäläisten matkailijoiden tuottamista verotuloista, yrityskyselyn ja matkailijatutkimuksen tulokset olivat hyvin lähellä toisiaan (TAK 2013). Näin ollen voidaan olettaa, että yrittäjien vastaukset edustavat kohtuullisen hyvin todellista tilannetta.

Tulevissa selvityksissä yhtenä pohdinnan aiheena on etenkin yritykseltä saatavien vastausten määrän nostaminen: sähköpostikyselyn rinnalle kannattaisi harkita myös muita tiedonkeruun muotoja, kuten esimerkiksi alatoimialoittaisia focus group -tyyppisiä haastatteluita, joita mm. Kauppila on käyttänyt Oulussa vuonna 2015 (Kauppila 2016). Isompi otoskoko mahdollistaa aina tarkemman ja luotettavamman laskennan.

Keskeiset tulokset

Taulukossa 21 esitetään tämän selvityksen keskeisimmät tulokset.

Taulukko 21. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Hämeenlinnassa vuonna 2014.

MATKAILUTULO (€)		
<i>Välitön matkailutulo</i>	alv:ton	alv:nen
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	2 693 868	3 340 396
Vähittäiskauppa	30 600 509	36 414 606
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	34 292 676	38 407 797
Liikenne	5 089 524	5 598 477
Virkistys- ja muut palvelut	9 144 106	11 338 692
<i>Välitön matkailutulo yhteensä</i>	81 820 684	95 099 968
<i>Välillinen matkailutulo yhteensä</i>	12 431 861	
MATKAILUN TYÖLLISYYSVAIKUTUKSET (henkilötyövuotta)		
<i>Välitön työllisyysvaikutus</i>	Hämeenlinnalaiset	Kaikki
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	14	14
Vähittäiskauppa	78	117
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	224	287
Liikenne	28	47
Virkistys- ja muut palvelut	68	91
<i>Välitön työllisyysvaikutus yhteensä</i>	413	556
<i>Välillinen työllisyysvaikutus yhteensä</i>	51	51
<i>Julkisen sektorin työllisyysvaikutus yhteensä</i>	18	25
<i>Indusoitu työllisyysvaikutus</i>	51	51
Työllisyysvaikutukset yhteensä	533	683
MATKAILUN PALKKATULOVAIKUTUKSET (€)		
<i>Välitön palkkatulovaikutus</i>		
Yritykset	18 626 605	
Julkinen sektori	847 758	
<i>Välitön palkkatulovaikutus yhteensä</i>	19 474 363	
<i>Välillinen palkkatulovaikutus</i>	2 082 607	
Palkkatulovaikutukset yhteensä	21 556 970	

Yritysten saama välitön matkailutulo oli lähes 82 miljoonaa euroa arvonlisäverottomana ja veron kanssa noin 95,1 miljoonaa euroa. Matkailun kokonaistulovaikutukset, jotka sisältävät välittömät ja kerrannaisvaikutukset nousevat lähes 118 miljoonaan euroon. Toimialaryhmistä eniten matkailusta hyötyvät majoitus- ja ravitsemispalvelut, vähittäiskauppa sekä virkistys- ja muut palvelut.

Suurin osa matkailun työllisyysvaikutuksista tulee myös edellä mainituilta kolmelta toimialaryhmältä, joskin majoitus- ja ravitsemispalvelut työllistävät selkeästi eniten. Yhteensä matkailun työllisyysvaikutukset ovat 683 henkilötyövuotta, joista 533 kohdistuu Hämeenlinnaan.⁶ On huomioitava, että tässä puhutaan juuri henkilötyövuosista: todellisuudessa kausi- ja osa-aikatoiden takia matkailun parissa työskentelee huomattavasti enemmän ihmisiä. Hämeenlinnan julkisella sektorilla matkailu työllisti yhteensä 25 henkilötyövuotta.

Matkailun tuottamat välittömät palkkatulovaikutukset olivat vuonna 2014 noin 19,5 miljoonaa euroa yksityisen ja julkisen sektorin palkkatulot yhteenlaskettuna. Kun lukuun lisätään välilliset palkkatulot, matkailun palkkatulovaikutukset olivat noin 21,6 miljoonaa euroa. Kunnallistalouteen matkailu toi kaikkiaan lähes 2,6 miljoonaa euroa henkilöverotuloina, ja julkisten matkailumenojenkin jälkeen tulos on lähes 1,8 miljoonaa euroa positiivinen. Lisäksi esimerkiksi yhteisö- ja kiinteistöveroja ei tässä selvityksessä käyty läpi.

Ovatko tässä selvityksessä esitetyt luvut sitten paljon vai vähän? Matkailun merkitystä voidaan arvioida esimerkiksi vertaamalla saatua matkailutuloa selvityksissä mukana olleisiin toimialoihin sekä kaikkien toimialojen liikevaihtoon Hämeenlinnassa. Välittömän matkailutulon osuus selvityksessä mukana olleiden toimialojen kokonaisliikevaihdosta oli noin 12 prosenttia ja välittömän matkailutyöllisyyden noin 16 prosenttia vastaavien toimialojen työllisyydestä, kun taas matkailutulon osuus Hämeenlinnan kaupungin kaikkien toimialojen liikevaihdosta oli noin 2,1 prosenttia ja työllisyydestä noin 3,3 prosenttia.

Vertailutoimialana voi ottaa esimerkiksi elintarvikkeiden valmistuksen (toimiala 10) kokonaisliikevaihdon, joka vuonna 2014 oli noin 132 miljoonaa euroa (välitön matkailutulo n. 82 milj.), ja työllisti välittömästi 287 henkilötyövuotta (matkailu 556). Toinen vertailukohta voisi olla

⁶ Mikäli välilliset vaikutukset lasketaan kokonaan kaupungin hyväksi.

esimerkiksi toimiala 25, metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet), jonka kokonaisliikevaihto oli 82,8 miljoonaa euroa ja työllistävyys 412 henkilötyövuotta. Matkailulukujen koettu suuruus tai pienuus riippuu luonnollisesti vertailijasta ja hänen odotustasostaan. Joka tapauksessa voi sanoa, että matkailu on Hämeenlinnassa merkittävä tekijä paikallisessa elinkeinoelämässä. Lisäksi matkailun imagovaikutukset ovat asia erikseen.

Yksi perustavaa laatua oleva tekijä koko selvityksen laatimisessa oli pohja-aineiston laatiminen tulevaisuudessa tehtävää vertailua varten. Kuten jo aiemmin on todettu, jatkossa tämän tulo- ja työllisyyselvityksen päivitys onnistuu vuosittain aina Tilastokeskuksen uusien tilastojulkistuksien avulla. Päivityksessä tarvittavia tietoja ovat toimialoittaiset kokonaisliikevaihto- ja työllisyystiedot Hämeenlinnan kaupungissa. Vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi toimialaluokituksen on kuitenkin oltava tässä selvityksessä käytetty (ks. liite 1).

Lähteet

- Haaga-Perho 2009. *Pirkanmaan matkailun tulo- ja työllisyys selvitys 2009.* Haaga Instituutti -säätiö, Haaga-Perho tutkimuspalvelut: 2009.
- Lopez, Holmberg & Ritalahti 2014. *Matkailun tulo- ja työllisyys selvitys Uudellamaalla 2013.* HAAGA-HELIA:n julkaisut, Kehittämöraportit ja tutkimukset 2014. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu: 2014.
- Hätälä & Kauppila 1999. Hätälä, Esko & Kauppila, Pekka. Koillismaan seutukunnan matkailututkimus: Matkailun taloudelliset vaikutukset ja kehittämisen lähtökohdat. Teoksessa Hietala, Mika & Hätälä, Esko & Kauppila, Pekka. *Koillismaan seutukunnan elinkeinoelämän kehittäminen.* Nordia Tiedonantoja 2/1999. Oulun yliopisto: 1999.
- Idman 2014. Idman, Mika. *Suomen palkkaerot ovat pysyneet pieninä – palkkojen hajonta kuitenkin kasvaa.* Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 2/2014. Tilastokeskus: 2014.
- Juntheikki & Korhonen 2005. Juntheikki, Riikka & Korhonen, Jorma. *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003.* Kaajanin ammattikorkeakoulu: 2005.
- Jyväälä 1981. Jyväälä, Kaisa. *Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamon kunnassa.* Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C:37: 1981.
- Karppinen & Vähäsantanen 2011. *Matkailutulo- ja työllisyys Satakunnassa, Porin seutukunnassa ja sen kunnissa 2009 ja 2010.* Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö, Julkaisusarja A: 2011.
- Kauppila 1999. Kauppila, Pekka. Matkailu ja aluetalous: työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten mittaamiseen. Teoksessa Hietala, Mika & Hätälä, Esko & Kauppila, Pekka. *Koillismaan seutukunnan elinkeinoelämän kehittäminen.* Nordia Tiedonantoja 2/1999. Oulun yliopisto: 1999.
- Kauppila 2007. Kauppila, Pekka. *Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 2005.* Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita 5/2007: 2007.

- Kauppila 2009. Kauppila, Pekka. *Kuusamon kaupungin matkailutalous vuonna 2007*. Oulun yliopisto, Kajaanin kehittämiskeskus, Aluekehitys, Working Papers 68: 2009.
- Kauppila 2011. Kauppila, Pekka. *Koillis-Suomen matkailutalous: kunta-kohtaista tarkastelua*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 8: 2011.
- Kauppila 2012. Kauppila, Pekka. Kuusamon matkailutalous vuonna 2010. Kokoelmassa *Kuusamon aluetaloustraportti*. Toim. Pekka Kauppila & Kirsi Kuosku. Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy: 2012.
- Kauppila 2016. Kauppila, Pekka. *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Oulussa*. Kajaanin ammattikorkeakoulun Julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 46: 2016.
- Kuntaliitto 2016. *Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet*. Saatavilla:
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/kuntatalous/verotus/veroprosentit/Sivut/Kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet.aspx>. [Viitattu 7.3.2016]
- Manka & Wallenius 2014. Manka, Mikko & Wallenius, Maarit. *Matkailutulo ja -työllisyys Tampereen seutukunnassa vuonna 2012*. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos, Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu: 2014.
- MEK 1983. *Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/aluetasolla. Tutkimusmenetelmä*. Matkailun edistämiskeskus, julkaisu A:36. MEK: 1983.
- Piirala 1997. Piirala, Tapani. *Kainuun kesämatkailija 1996 sekä Kainuun matkailun tulo- ja työllisyys selvitys*. Kainuun matkailun kehittämiskeskus A:4: 1997.
- Tahvanainen ym. 2012. Tahvanainen, Noora & Vatanen, Eero & Komppula, Raija. *Matkailun paikallistaloudellisten vaikutusten mittaamismenetelmien yhdistäminen - Savonlinnan seutukunnan matkailu vuonna 2010*. Matkailututkimus 8:2. Suomen matkailututkimuksen seura: 2012.
- TAK 2013. *Venäläisasiakkaiden verotulovaikutukset Etelä-Karjalan kunnille. Venäläisten matkailijoiden verotulovaikutukset - selvitys*. Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy: 2013.

Tilastokeskus 2015a.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Palkkarakenne [verkkójulkaisu].ISSN=1799-0076. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu:31.10.2015]. Saantitapa:
<http://www.stat.fi/til/pra/tau.html>

Tilastokeskus 2015b.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuluttajahintaindeksi. [verkkójulkaisu]. ISSN=1796-3524. Helsinki: Tilastokeskus. [viitattu:31.10.2015]. Saantitapa:
<http://www.stat.fi/til/khi/kay.html>

Tilastokeskus 2016.

Tilastokeskus, yritys- ja toimipaikkarekisteri. Räätelöity tilasto Hämeenlinnan yritys- ja toimipaikkatilastosta vuonna 2014. Tilattu 3.3.2016.

Liite 1. Selvityksessä käytetty matkailun toimialaluokitus

Korjaamo- ja huoltamotoiminta

- 452 Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. Moottoripyörät)
- 45321 Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa (pl. Renkaat)
- 45322 Renkaiden vähittäiskauppa
- 45403 Moottoripyörien huolto ja korjaus
- 473 Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa

Vähittäiskauppa

- 471 Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
- 472 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 474 Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 475 Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 476 Kulttuuri- ja vapaa-ajantuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 477 Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 478 Tori- ja markkinakauppa
- 9521 Viihde-elektroniikan korjaus
- 9522 Kotitalouskoneiden sekä kodin ja puutarhan laitteiden korjaus
- 9523 Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus

Majoitus- ja ravitsemispalvelut

- 551 Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
- 552 Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
- 553 Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunualueet
- 55902 Maatilamatkailu, bed & breakfast
- 55903 Lomamökkien vuokraus
- 55909 Muualla luokittelematon majoitustoiminta
- 561 Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
- 5621 Pitopalvelu
- 563 Baarit ja kahvilat

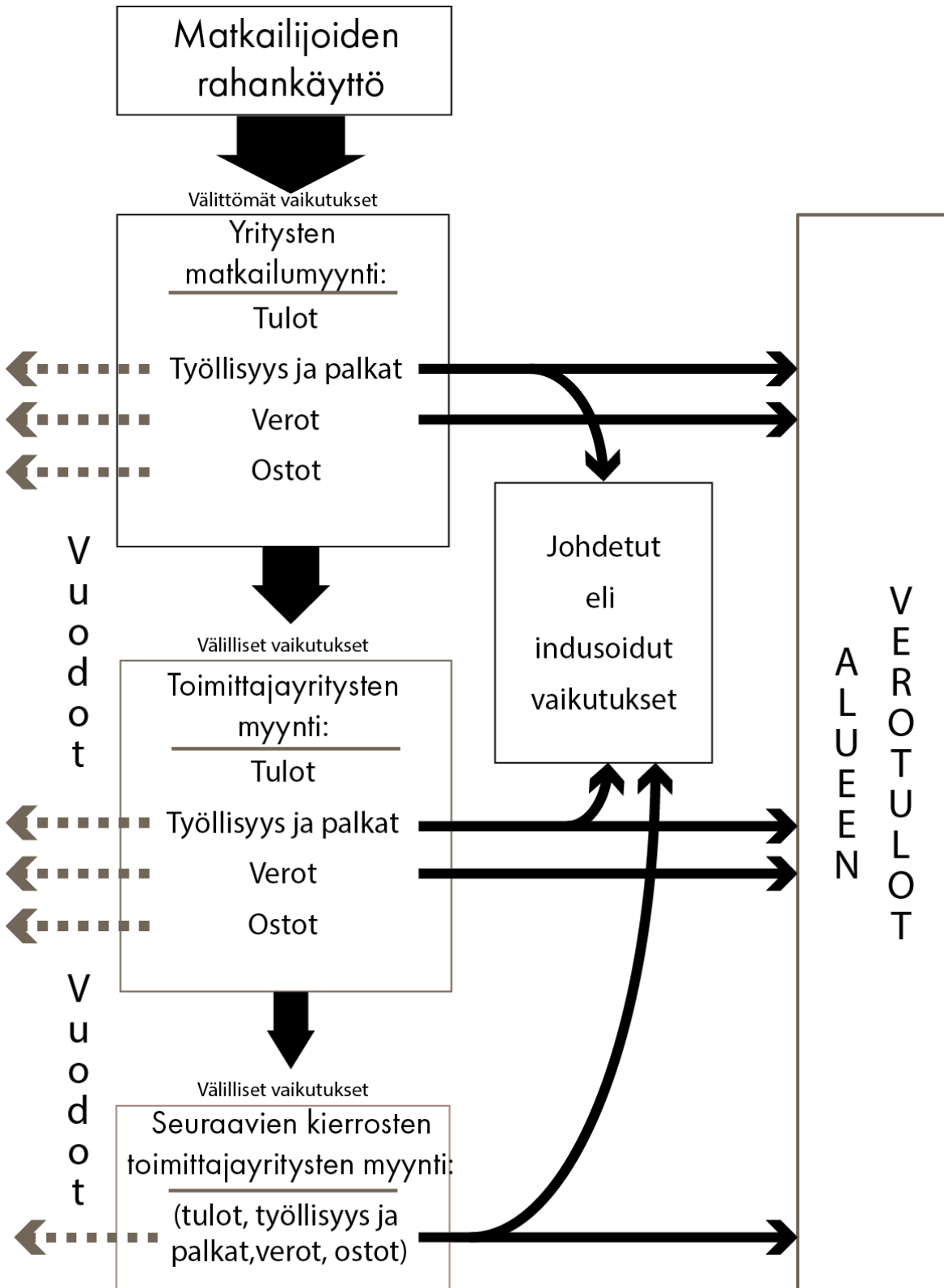
Liikenne

- 491 Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne
- 493 Muu maaliikenteen henkilöliikenne
- 50101 Meriliikenteen henkilökuljetus
- 50102 Rannikkoliikenteen henkilökuljetus
- 503 Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
- 511 Ilmaliikenne
- 52211 Linja-autoasemat
- 5223 Ilmaliikennettä palveleva toiminta
- 7711 Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
- 7721 Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
- 7734 Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
- 7735 Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing
- 7739 Muiden koneiden ja laitteiden vuokraus ja leasing

Virkistys- ja muut palvelut

- 5914 Elokuvien esittäminen
- 79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut
- 90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta
- 9102 Museoiden toiminta
- 9103 Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten ja vastaavien kohteiden toiminta
- 9104 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
- 931 Urheilutoiminta
- 932 Huvi- ja virkistystoiminta
- 9602 Kampaamot ja kauneudenhoitopalvelut
- 9604 Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut

Liite 2. Kuvio matkailun aluetaloudellisten vaikutusten muodostumisesta

Kuvio 2. Matkailun aluetaloudelliset vaikutusten muodostuminen. (mukaellen Kauppila 2011, pohjautuen Rinne 1999 ja Rinne & Saastamoinen 2005 kuvaan).